

П'єцух О. І.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ДИСКРЕДИТАЦІЙНА ТАКТИКА КРИТИКИ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ БРИТАНСЬКИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ДЕБАТІВ

Статтю присвячено дослідженню особливостей втілення стратегії дискредитації опонента, що реалізується за допомогою тактики критики під час проведення парламентських дебатів у Сполученому Королівстві. У ході дослідження вербальної репрезентації дискредитаційної тактики критики детально проаналізовано комунікативні ходи, мовленнєві акти та перформативи, які сприяють посиленню влучності, виразності та послідовності аргументації комунікантів, метою яких стає гостро негативна характеристика діяльності опонентів політичної комунікації. Розглянуто специфічні мовні та стилістичні засоби, якими оперують учасники дебатів, які належать до офіційного уряду та опозиції, під час засідань Палати Громад британського парламенту у період пост-Тетчеризму. Зокрема, у цьому дослідженні обґрунтовано використання різних метафоричних репрезентацій, які сприяють ефективності та результативності висловлень комунікантів, формують певний імідж політичних лідерів, акцентують увагу на представлений під час обговорень у парламентській залі інформації. Численними є також й інші влучні стилістичні засоби, які увиразнюють мовлення комунікантів парламентських дебатів, надають необхідного конотативного забарвлення. Залучення оцінно-емотивної та експресивної лексики, термінологічних позначень з юридичної та фінансової сфер сприяють посиленню впливу як на безпосередніх адресатів, які знаходяться у залі парламенту під час дебатів, так і на кінцевих адресатів парламентських дебатів, а саме потенційних виборців, для яких учасники дебатів намагаються створити підвищено позитивний імідж власної політичної сили і максимально дискредитувати опонентів політичної комунікації.

Ключові слова: парламентські дебати, стратегія, тактика, негативна оцінка, перформатив, комунікативний хід, мовленнєвий акт, метафора, стилістична фігура.

Постановка проблеми. Взаємодетермінованим є зв'язок між мовними процесами та соціальною реальністю людини, до якої належить політична діяльність, що проникає до усіх аспектів життєдіяльності та структурує владні відносини в суспільстві. Досягнення успішності, результативності комунікативної взаємодії, спрямованої на вирішення ключових питань соціально-політичного й економічного життя суспільства, лежить в основі інтеракцій учасників парламентських дебатів. На думку Р. Водак і Т. А. ван Дейка, парламентські дебати символізують обговорення й прийняття рішень у суспільстві, суспільством і в ім'я суспільства [9, с. 124]. Учасники дебатів постійно демонструють обмін протилежними думками, тому неможливо уникнути конфліктної взаємодії, характерної в разі протилежності, неузгодженості цілей і стратегічних програм комунікантів, а також асиметричного відношення між ними, встановленням дисбалансу статусів обличчя учасників дебатів за рахунок підвищення власного та руйнування статусу опонентів політичної комунікації. Взаємодія ключових політичних ліде-

рів, які належать до різних партій та знаходяться в опозиції один до одного яскраво демонструє особливості мовної особистості комунікантів, їхнє вміння влучно оперувати даними та скеровувати комунікацію, представляючи інформацію у вигідному для них руслі та з метою максимального зниження або погіршення статусу політичних опонентів в очах потенційних виборців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники конфліктогенної та кооперативної комунікативної взаємодії всебічно розглядають стратегічний потенціал різноманітних стратегій і тактик, задіяних для досягнення цілей інтеракції. У наукових працях багатьох лінгвістів стратегічність аналізують у зв'язку із встановленням комунікативного порозуміння або суперництва (К. Кандлін, Дж. Каспер, С. Кордер, Ч. Ларсен, Дж. Маоз, О. Фадєєва, К. Фач, Д. Шиффрін та ін.). Результативність комунікативних стратегій і тактик, їхній прагматичний потенціал, який знаходить вираження в мовленнєвій поведінці комунікантів, знаходяться у фокусі уваги дослідників Ш. Баллі, А. М. Баранова, Р. М. Блакара, А. Вежбицької,

Т. ван Дейка, О. Іссерс, Дж. Лакоффа, Ч. Морріса, Ч. Пірса, О. Сковороднікова, І. Фролової та ін.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні реалізації комунікативної тактики критики як провідної для втілення стратегії дискредитації в політичному дискурсі парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії. До завдань статті належать визначення специфіки, комунікативних ходів та мовних засобів, які сприяють ефективності використання вищезазначеної тактики в політичному дискурсі парламентських дебатів у Сполученому Королівстві.

Виклад основного матеріалу. Парламентські дебати складають складну багатоаспектну комунікативну подію, що проводиться в формі поступового розгортання та із чітким встановленням часових і тематичних меж, передбачає залучення великої кількості комунікантів, які мають чітко детерміновані статусно-ієрархічні ролі та входять до дискурсивного поля дебатів, об'єднуючись на основі спільних інтересів та вирішуючи обговорювані суспільно-політичні проблеми [3, с. 46].

Інтеракція комунікантів парламентських дебатів представляє собою сукупність комунікативних подій, які послідовно або паралельно розгортаються за допомогою мовленнєвих дій, спрямованих на досягнення цілей політичної комунікації. Під час дебатів, побудованих у формі прямого діалогу, відбувається не лише обґрунтування певного шляху вирішення існуючих проблем, а і спроби роз'яснити свою позицію щодо обговорюваної теми й аргументувати її правильність, шукаючи підтримки інших комунікантів та намагаючись спрямувати обговорення у потрібному напрямку. Дж. Фут стверджує, що мова політиків повинна бути дуже переконливою, оскільки сутність політичної діяльності зводиться до бесіди, розмови, до необхідності переконати протилежну сторону, інтерпретувати, оцінювати й діяти [8, с. 17]. Оponentи політичної комунікації демонструють сприйняття та погодження з точкою зору доповідача або заперечення висловленої точки зору із вказівкою на незгоду зі словами чи діями інших комунікантів, а також посилення на слабкі сторони такої позиції, а подекуди висловлюють і гостру критику опонентів. Для реалізації цілей політичної комунікації мовці залучають різні види знань, особистісних, соціальних та культурних, які сприяють посиленню аргументації, розширенню кола однодумців, покращенню впливу на адресатів.

На думку С. Дацюка, якщо із самого початку комунікації постає ціль створити конфлікт, тоді

мова йде про конфліктні комунікативні стратегії [1]. Парламентський конфлікт можна розглядати як зіткнення проблемних, таких, що не співпадають, дій, інтересів, думок політиків, представників різних політичних партій тощо [5, с. 412; 6]. Дієвою стратегією, що сприяє погіршенню іміджу опонентів політичної комунікації та покращенню власного іміджу, виступає стратегія дискредитації, яка в парламентських дебатах Сполученого Королівства представлена у першу чергу зіткненням офіційного уряду й опозиції, що знаходить вираження в вербальній агресії, активному обміні діаметрально протилежними точками зору.

О. С. Іссерс вважає, що дієвість стратегії дискредитації варто оцінювати за результатами мовленнєвого впливу, коли адресат стає об'єктом образи, насмішки або піддається незаслуженому обвинуваченню [2, с. 160–162]. В основі стратегії дискредитації, покликаної знизити статус обличчя усіх комунікантів, які знаходяться по інший бік у залі парламенту, тобто виступають опонентами під час парламентських дебатів у Сполученому Королівстві, лежить гостра негативна оцінка та критика діяльності опонентів, що призводить до максимального зниження статусу обличчя опонента та підвищення власного статусу [4, с. 93].

Тактика критики базується на критичній, негативно конотованій оцінці діяльності опонентів політичної комунікації та провокативних діях для руйнування їхнього іміджу.

Так, критичні ремарки представника опозиційної Лейбористської партії стосовно Консервативного уряду підкріплені різко негативно конотованими лексичними одиницями, які забезпечують реалізацію тактики критики:

Ms Hodge: A In the dying moments of the Conservative Government, will the Home Secretary break his right to silence and confess that the figures that are in Hansard of 28 February demonstrate that, year on year, police strength in the capital has gone down; confess that, this year, Londoners are paying more for their police service but are getting less; and confess that this is yet another in a long string of broken promises that Londoners have had to bear from a discredited Government (HC Deb 20 Mar 1997: Column 1061).

Фокусивним комунікативним ходом А комунікант від Лейбористської партії зосереджується на недоліках органів внутрішніх справ, які виникли під час правління Консервативної партії, що втілюється директивним мовленнєвим актом для підкреслення вказівки на визнання опонентом комунікації існуючих проблем. Залучення перформативу зізнання

confess, який повторюється тричі, надає більшій виразності комунікативному ходу та виступає спонуканням до дії у відповідь. Тут також задіяна метафорична репрезентація ПОЛІТИКИ як СМЕРТІ, представлена запозиченням нетипового для політичної сфери мовного знаку *dying*, що провокує асоціативні натяки на закінчення повноважень функціонуючого уряду з його майбутньою політичною смертю. Ця метафора виконує прогностичну функцію щодо програшу діючого уряду на парламентських виборах через два місяці після проведеного засідання парламенту. Наступним є використання під час дебатів термінологічної лексики з юридичної сфери про право мовчати для свого захисту. Вираз *попушити право на мовчання (break one's right to silence)* у цьому контексті є іронічним, оскільки встановлює асоціацію між захистом людини в разі обвинувачення під час кримінального провадження та необхідністю захищати свою партію від критичних зауважень від Опозиції. Також ще одним мовним засобом є створення контрасту шляхом використання стилістичної фігури антитези, яка, ґрунтуючись на протилежності порівнюваних понять, підкріплює висловлену точку зору та є виявом мовної економії. Завдяки цій стилістичній фігурі у фразі *Londoners are paying more for their police service but are getting less*, стверджується про те, що зменшення витрат на органи внутрішніх справ не означає нічого доброго, окрім зменшення рівня національної безпеки. Ця фраза є короткою, влучною й експресивною. Комуникант залучає антитезу *are paying more – are getting less*, тобто протиставлення *більше платиш : менше отримуєш*, лексичною базою якої є антонімія, а синтаксичною – паралелізм. Ця стилістична фігура є частотною у вживанні в політичному дискурсі, слугуючи посиленню протиставлення порівнюваних політичних об'єктів та надаючи влучності, оцінно-емотивного забарвлення й експресивності висловленню. В аналізованому фрагменті посилення ознаки відбувається завдяки зверненню до проблеми сплати податків, відповідно, незважаючи на збільшення відсотку податку, який витрачається на послуги поліції, жителі Лондону отримують все менше захисту від неї. Критика діяльності уряду підкріплена ще однією метафорою політики як рукоділля (*string “a set of objects joined together in a row on a single rope or thread”* [7]) завдяки створенню асоціативного зв'язку між великою кількістю проблем, які своєрідно «нализуються», тобто збираються та не вирішуються урядом, а також обіцянок, які не виконуються. Цим фокусуєним комунікативним ходом учасник дебатів акцентує увагу на тому факті, що велику низку невиконаних обіцянок електорат

в Лондоні «має нести на собі» (*bear*), тобто гіпербола в цій репліці надає інтенсивності з метою посилення аргументації, оскільки виборцям доводиться страждати від невирішених проблем. Оцінно-емотивна лексична одиниця *discredited* підводить до логічного висновку щодо некомпетентності уряду через втрату довіри до його роботи.

В іншій комунікативній ситуації під час обговорення рівня обслуговування в медичній сфері лідер Опозиції оперує тактикою критики, яку поєднує з іронізуванням для посилення ефекту:

Mr. Cameron: *Let us look at what happened. Of the 1,000 prisoners who were released and who should have been deported, only 86 have been sent home. A Let us look at another thing the Government said. B The Secretary of State for Health told us that this was the best year ever for the NHS. C Will the Prime Minister confirm that, since then, 20,000 jobs are being cut, 80 community hospitals are under threat and 60 major hospitals face cutbacks? D Would he describe it as the best ever year for the NHS?* (HC Deb 11 Oct 2006: Column 293).

Так, у першому комунікативному фокусивному ході А, який одночасно є перемикачем щодо головного ходу, що кардинально змінює тему, сприяючи привертанню уваги усіх учасників дебатів, фокус уваги переміщується від обговорення стану пенітенціарної сфери до інших сфер. Комунікативний хід В містить мовленнєвий акт констативу та продовжує тему дискусії. Цей хід характеризується інтертекстуальністю завдяки непрямому цитуванню слів іншого співрозмовника, що слугує базисом для майбутньої критичної оцінки роботи уряду. Наступний комунікативний хід С у формі квеситиву із залученням квантитативних аргументів і перерахуванням посилює значення попередніх ходів. Використання в цьому ході лексики з фінансової сфери *cutback (a reduction in something, made in order to save money* [7]) надає ґрунтовності аргументації. Останній комунікативний хід D конкретизує тему розмови у формі квеситиву з іронією, яка містить імпліцитно виражену негативну оцінку стану національної системи охорони здоров'я, яка знаходить у мовленні антонімічну форму вираження *best year*. У цьому ході комуникант знову повертається до процитованих раніше слів іншого доповідача (у комунікативному ході В), підводячи до критичної іронічної оцінки за допомогою структурно-синтаксичної фігури рондо, обрамляючи цим стилістичним засобом тему обговорення (*the best year ever for the NHS*).

Критичні ремарки у бік співрозмовників, які мають іншу партійну приналежність, у поєднанні

з іронічними зауваженнями, є ефективним способом зниження статусу обличчя комунікантів і руйнування їхнього позитивного іміджу.

Одним із гострих нагальних питань сучасної політики є апелювання до політкоректності, а саме статусу етнічних меншин, права яких проурядові та опозиційні сили завжди обіцяють захищати та розширювати. У дебатах з питань працевлаштування етнічних меншин в органи місцевої поліції опозиціонер знаходить слабкі сторони в роботі уряду:

Lembit Öpik (Montgomeryshire) (LD): *Since everybody now agrees that anti-Catholic discrimination is at an end in the police service, why do the Government insist on institutionalising prejudice in the form of positive discrimination, which has done little to allow ethnic minorities into the police?* (HC Deb 27 Jun 2007: Column 315).

Комунікант, який належить до офіційної опозиції, критикує політику провладної партії, яка не забезпечує достатній захист прав етнічних меншин, частка зайнятості яких у поліції Північної Ірландії є невеликою. Ініціальний комунікативний хід містить мовленнєві акти констативу, що виражає ствердження щодо припинення дискримінаційних процесів, а також наголошує на відсутності фактичних змін, і квеситив для запиту інформації щодо перспективи змін. Ключовою сталою сполукою для обвинувачення опонента, яка ґрунтується на стилістичній фігурі оксюморон і слугує привертанню уваги є тенденційний принцип *positive discrimination (the act of giving advantage to those groups in society that are often treated unfairly because of their race, sex, etc. [7])*, який, хоч і містить у своєму значенні позитивну конотацію, не гарантує захист прав етнічних меншин.

Під час дебатів, присвячених кризовій ситуації в медичній сфері, представник від Опозиції різко критикує та засуджує роботу провладної партії:

Heidi Alexander (Lewisham East) (Lab): *A The Health Secretary should think about how it will look to patients if the Secretary of State spends the next four weeks sitting on his hands, instead of trying avert this action. B Was the Government's former patient safety adviser, Don Berwick, not right to have called on Ministers to de-escalate the situation? C How does describing the junior doctor element of the BMA as "radicalised", as the Minister did on Monday, help to de-escalate things? D May I gently suggest to him that his tone and choice of words are making a resolution harder, not easier, to achieve? E Finally, may I simply ask the Government to start listening to patients? F The Government have 32 days to prevent a full walkout*

of junior doctors. G The Secretary of State may think that the matter is closed; I say that that is arrogant and dangerous in the extreme. H This is an awful game of brinkmanship and the Government must press the pause button before it is too late (HC Deb 24 Mar 2016: Column 1755).

Ініціальним комунікативним ходом А учасник дебатів обвинувачує Консерваторів у бездіяльності щодо вирішення проблеми, що виражено ідіоматичним виразом *sit on one's hands* у значенні "to do nothing about a problem or a situation that needs dealing with" [7]. Цей хід представлений мовленнєвим актом директиву як пропозицією вжити заходи для усунення існуючої проблеми. У комунікативних ходах В та С, які містять мовленнєві акти квеситиву, підкресленою є критична тональність висловлень про відсутність намагань деескалації конфлікту, що інтенсифікується лексичним повтором дієслова дії *de-escalate*. Незважаючи на гостру критику у попередніх ходах, у комунікативному ході D доповідач пом'якшує її, вирівнюючи баланс обличчя комунікантів за рахунок перформативу поради *suggest* для пропозиції зміни тональності обговорення, уступка в якому підкреслюється застосуванням прислівника *gently*. Тут комунікант посилює свою аргументацію стилістичною фігурою антитезою *harder – not easier*. У комунікативному ході E, вираженому у формі питального речення, яке містить імпліцитну директиву до дії та модус негативної оцінки діяльності уряду, комунікант намагається змусити урядовців прислуховуватися до думки електорату. Мовленнєвим актом менасиву у наступному ході F доповідач попереджає про загрозу майбутніх страйків як результат бездіяльності уряду, надаючи часові параметри вірогідності виникнення проблеми (*The Government have 32 days*). У наступному фокусивному комунікативному ході G створюється контраст між думками учасників дебатів завдяки стилістичній фігурі антитези, посилення протиставлення між позитивною оцінкою з одного боку та негативною з іншого відбувається за рахунок оцінно-емотивних прикметників *arrogant, dangerous*, які несуть різко негативну конотацію у своєму значенні. Комунікант інтенсифікує критичну оцінку за допомогою фрази *in the extreme* у значенні для позначення ступеню небезпеки від існуючої невирішеної проблеми із страйками в медичній сфері, які опонент вважає вирішеними. У завершуючому комунікативному ході H для максимально критичної аргументації щодо роботи уряду комунікант застосовує метафоричну модель ПОЛІТИКИ як ГРИ, негативний модус оцінки якої підкреслюється оцінно-емотивним прикметником *awful* та іменником, що належить

до термінологічної політичної лексики на позначення стану балансування на межі війни. У цьому фрагменті також наявна інша метафора політики як техніки завдяки виразу *press the pause button* у метафоричному значенні “*stop some actions*” для експресивності висловлення щодо можливості загрози та відсутності намагань її попередити із боку провладної партії.

Висновки і пропозиції. Конфліктна взаємодія виникає в разі протилежності, неузгодженості цілей і стратегічних програм комунікантів, а також асиметричного відношення між ними, встановлення дисбалансу статусів обличчя учасників дебатов. Конфліктна взаємодія під час парламентських дебатов у Сполученому Королівстві забезпечена стратегією дискредитації, яскраво втіленою тактикою критики, яка покликана зруйнувати імідж опонентів політич-

ної комунікації за рахунок вербальної агресії, вона слугує дієвим інструментом формування іміджу політичних діячів, виявляє всі недоліки, провали та помилки в діяльності опонентів політичної комунікації. Із метою підтримки уваги і зацікавлення як первинних, так і кінцевих адресатів парламентських дебатов, інтенсифікації висловлень комуніканти повсякчасно залучають влучні метафоричні моделі, а також інші стилістичні фігури, які сприяють посиленню оцінно-емотивного, експресивного смислового увиразнення реплік комунікантів. Перспективою подальших досліджень вербального протистояння у політичному дискурсі парламентських дебатов у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії є вживання інших дієвих дискредитаційних тактик під час проведення засідань у парламентській залі.

Список літератури:

1. Дацюк С. Коммуникативные стратегии модерлируемых коммуникаций. URL: <http://www.uis.kiev.ua/~xyz/moderation.html>
2. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Москва : КомКнига, 2006. 288 с.
3. П'єцух О. І. Парламентські дебати Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії в когнітивно-дискурсивній парадигмі: монографія. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2018. 388 с.
4. П'єцух О. І. Тактика обвинувачення в політичному дискурсі парламентських дебатов у Сполученому Королівстві. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія, 2017. № 27. Т. 2. С. 93–95.
5. Політологічний словник: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонюка. Київ: МАУП, 2005. 792 с.
6. Селина К. А. Парламентский дискурс как контекст парламентского конфликта. № 3 (107). 2014. С. 58–63.
7. Cambridge Dictionaries Online. URL: <http://dictionary.cambridge.org>
8. Foote J. S. Television Access and Political Power. The Networks, the Presidency and the “Loyal Opposition”. New York, London: Praeger, 1990. 173 p.
9. Wodak R., Dijk T. A. van. Racism at the top: Parliamentary discourses on ethnic issues in six European states. Wien, 2000. 391 p.

Pietsukh O. I. DISCREDITATION CRITICAL TACTICS IN THE POLITICAL DISCOURSE OF THE UK PARLIAMENTARY DEBATES

This article focuses on the peculiarities of the strategy of opponent's discreditation in the UK parliamentary debates that is realized via the critical tactics for creating certain negatively evaluated image of the political opponents. This tactics aims at criticising the actions of the opponents to weaken their political status and promote their loss of the support from the potential electorate. The research of the critical tactics' verbal representation demonstrates the effectiveness of usage of various communicative moves, speech acts and performatives to intensify and deepen the argumentation of the political speeches in the British parliament. The goal of the participants in the debates is to negatively represent the opponents, to destroy their political image, as the speeches of political opponents are rarely neutral, but usually directed towards expressing critical attitude, dissatisfaction, non-acceptance by means of verbal aggression. This paper analyses metaphors used in the communicants' speeches. Vivid metaphors are typical for the political communication as they accentuate the essential information, create necessary associations, form certain positively or negatively connotated images which help to reach communicative goals during the parliamentary debates in the House of Commons in the British parliament. Here the other specific language and stylistic means used by the participants to discredit opponents during the meetings of the UK House of Commons in the post-Thatcher period are highlighted. They strengthen the influence on the potential electorate as the target audience of the UK parliamentary debates.

Key words: *parliamentary debates, strategy, tactics, negative evaluation, performative, communicative move, speech act, metaphor, stylistic device.*